Katrineholms-Kuriren fredagen den 7 maj 1948

Minnesvård nu rest vid Kulltorp över V. Vingåkers störste spelman

Högtidlig avtäckning i går — 30 spelmän spelade August Widmarks låtar

När Sörmlands spelmän på Kristi himmelsfärdsdag hyllade en av sina största föregångare inom den folkliga musiken, ändrade sig till och med vädergudarna. — Kommer inte solen självmant så spelar vi fram den — lovade folkskollärare Gustaf Wetter och han fick rätt. De första ackorden från de medverkande 30 spelmännens fioler ackompanjerades av åskknallar på avstånd, men länge dröjde det inte förrän skyarna ordnade anletsdragen till en äkta spelmansstämma.

Det var en säregen syn i den leende sörmlandsnaturen när spelmän i sockendräkter och stor publik hade samlats kring kullen där August Widmarks stuga en gång stått — »bygdens störste spelman, född i Ö. Vingåker 1824, död å Lilla Kulltorp, V. Vingåker 1878», som det nu står på minnesvården över honom. 4 ton väger stenen, och det har varit ett drygt arbete för Katrineholms spelmanslag att forsla den på plats. Vingåkerssonen Edvin Rask vid SKF i Katrineholm har huggit in texten. August Widmarks namnteckning har man avbildat efter anteckningar i en av hans notböcker, som nu finns i USA. Det märkliga med stenen i Kulltorp är nämligen att den på sätt och vis har kommit till genom impulser från andra sidan Atlanten.

Svensk-amerikanen K. Alex Carlsson, som härstammar från Vingåker, sammanträffade i fjol sommar med folkskollärare Wetter i Katrineholm. Han hade varit i kontakt med sonsonen till »Vingåkers Widmark» i Amerika. Mr. Carlsson hade fått notboken, och frågade nu vad han lämpligen skulle göra med den.

Folkskollärare Wetter lyckades övertala honom att överlämna den till Sörmlands spelmansförbunds arkiv, vilket han också förband sig att göra. Än har notboken inte kommit. Efter fotostatkopior av vissa notblad som översänts från USA, har man emellertid kopierat namnteckningen. Så småningom kommer också V. Vingåkers hembygdsförening att få en avskrift av sin store spelmans notsamling. Det var ett villkor för överlämnandet.

— Mig veterligen har ingen enda av våra 140 medlemmar lärt sig att spela av Näcken, sade folkskollärare Wetter om medlemmarna i Sörmlands spelmansförbund vid minnestalet över August Widmark. — Men just i Vingåker, på den plats vi nu står, levde ända till år 1878 den siste spelmannen, som lärt sig sin konst av Näcken, och han var överlägsen alla andra. — Orden syftade på en anteckning av den kände upptecknaren Gustaf Ericsson om spelmännen i norra Sörmland på 1830-talet: — »Vid den tiden var det icke gott om spelmän, men det fanns de som voro dess vatäre (skickligare), ty då lärde man spela av Näcken, och voro de så passionerade, att de kunde gråta och spela, till någon måste taga fiolen ur händerna på dem, och vid det man lade fiolen på bordet, så spelade den själv.»

Efter en gånglåt och en skänklåt av gamle Widmark höll folkskollärare Wetter sitt sakkunniga tal, som var späckat med intressanta detaljer från gamla tiders spelmansliv i allmänhet och August Widmarks i synnerhet. Widmark var född i Ö. Vingåker. Han hade musikaliskt påbrå. Fadern var organist och modern var syster till en namnkunnig spelman, Svinstu-Fredrik, som var mjölnare vid en kvarn under Krämbol. Enligt traditionen förde denne spelman ned sina elever under bron vid kvarnen. Tre torsdagskvällar å rad lämnades de där för att lära sig av Näcken. Det var inte många som bestod provet. August Widmark gjorde det.

Fadern till Widmark dog ung, och modern måste gå på rote. »Protest från Säfstaholm, mot hennes intagande i Rote», står antecknat i kyrkboken. Det var socialvård i Vingåker för 100 år sedan. Mjölnaren gick sedan i borgen för dem, »att de inte skulle bliva roten till last».

En enda av Widmarks elever lever ännu. Det är Axel Johansson, Smens Axel, på ålderdomshemmet i Ö. Vingåker. För endast fem veckor sedan dog Per Johan Andersson i Hissjö, som också hörde till Widmarks elever.

Svenskamerikanen K. Alex Carlsson har gett en idealiserad skildring av Vingåkers Widmark i sin bok »I Öst- och Västerled», där han bl. a. berättar om den store spelmannens besök hos greven på Säfstaholm. Boken kommer att införlivas med Vingåkers bibliotek om överlärare K. J. Rying får sin vilja igenom.

Sedan minnesvården över Widmark avtäckts av nuvarande ägaren till Lilla Kulltorp, hemmansägare Gustaf Johansson och stenen därmed övergått i V. Vingåkers hembygdsförenings vård, tackade prosten G. Vall på hembygdsföreningens vägnar för gåvan. Stämman avslutades med sörmlandslåtar spelade av de 30 spelmännen nedanför det berg, där August Widmark brukade sitta i sin ensamhet med fiolen.

Forts. å sid. 5.

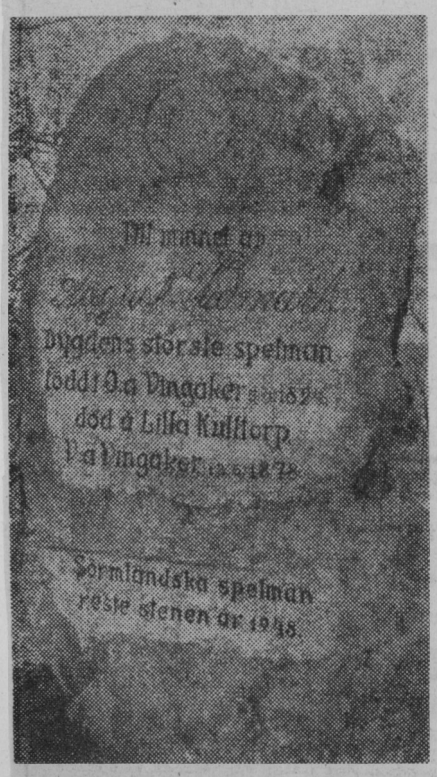

Kulltorpstenen, där den nu står som ett minne av Vingåkers namnkunnigaste spelman, August Widmark.

Väderleken

Ett mäktigt högtryck sträcker sig fortfarande från Azorerna över England och Skandinavien till nordvästra Ryssland. På Nordatlanten råder en mild och fuktig sydvästlig luftström, inom vilken smärre regnområden rör sig mot norra Sverige.

Utsikter: Svag till måttlig övervägande ostlig vind, klart till halvklart och uppehållsväder men opålitligt för någon lokal åskskur, tämligen varmt.